

การศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง ทักษะศิลปะสร้างสรรค์
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

A Study and Development of Visual Arts Learning: Enhancing Creative
Expression in Mattayomsuksa 2 Students

นางสาวจันทรา ดุวา¹ และ อติศร บาลโรง²

วิทยาลัยนครราชสีมา

chantra Doowa¹ and Adisorn Balrong²

Nakhonratchasima college

*Corresponding Author, E-mail: chantra444@gmail.com

(ได้รับ: 29 เมษายน, 2568 ; แก้ไข: 13 พฤษภาคม, 2568; ตอรับ: 13 พฤษภาคม, 2568)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ทักษะศิลปะสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ค่าดัชนีประสิทธิผลตามเกณฑ์ที่กำหนด เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนนารีนุกูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารประกอบการเรียน มีค่าความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.60-1.00 แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.80-1.00 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าความสอดคล้อง IOC เท่ากับ 1.00 ค่าความยาก ระหว่าง 0.30 -0.70 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.31 - 0.77 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 และแบบสอบถาม ความพึงพอใจมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความเที่ยงตรง ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่น ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ทักษะศิลปะสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.25/90.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้
2. ค่าดัชนีประสิทธิผลของเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ทักษะศิลปะสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี เท่ากับ 0.79 โดยนักเรียนมีพัฒนาการมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 79.00
3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

อุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน

4. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ทักษะศิลป์สร้างสรรค์ โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีอนุกุลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี มีความพึงพอใจการเรียนรู้ โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนโดยภาพรวมในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะศิลป์สร้างสรรค์, เอกสารประกอบการเรียน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจ

Abstract

This research aims to create and develop a learning document on the topic of Creative Visual Arts in the Art Learning Area for Grade 8 students to achieve an efficiency level according to the 80/80 criteria. The study also examines the effectiveness index and compares students' learning achievement before and after using the learning materials, as well as assessing students' satisfaction with the learning process. The target group consists of 40 Grade 8 students from Class 2/2 at Naree Nukun School, Ubon Ratchathani Secondary Educational Service Area, selected through simple random sampling. The research instruments include a learning document with an Item-Objective Congruence (IOC) value between 0.60 and 1.00, a lesson plan with an IOC value between 0.80 and 1.00, a learning achievement test with an IOC value of 1.00, item difficulty between 0.30 and 0.70, discrimination index between 0.31 and 0.77, and an overall reliability coefficient of 0.92. A satisfaction questionnaire also had an IOC value of 1.00. The data were analyzed using statistical methods such as validity, item difficulty, discrimination index, reliability, mean, percentage, standard deviation, and t-test.

The research results found that

1. The learning document on Creative Visual Arts for Grade 8 students in the Art Learning Area at Naree Nukun School achieved an efficiency of 80.25/90.17, exceeding the set target of 80/80.
2. The effectiveness index of the learning document on Creative Visual Arts was 0.79, showing a 79% improvement in students' progress.
3. A comparison of students' learning achievement before and after using the learning document showed a statistically significant difference at the 0.01 level, with post-test scores being higher than pre-test scores.
4. Students' satisfaction with the Creative Visual Arts learning process using the learning document was rated as high overall.

Keywords: creative visual arts, teaching materials, academic achievement, satisfaction

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความก้าวหน้าทางการศึกษาของไทยอีกช่วงหนึ่งคือการได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่3) พ.ศ. 2553 ซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาโดยเฉพาะในหมวดที่ 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ คือการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียน การสอน รวมถึงพฤติกรรมสอนของครูจากเดิมที่มีครูเป็นศูนย์กลาง เป็นแหล่งรวมความรู้ เป็นผู้บอกและผู้เรียน เป็นผู้รับและจดจำ มาเป็นการเรียนรู้ใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากที่สุด ดังที่ได้ กำหนดไว้ในมาตราที่ 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตามครูส่วนใหญ่ยังสับสนกับคำว่าจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคิดว่าให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง โดยครูไม่ต้องสอนซึ่งเป็นการเข้าใจผิด แท้จริงแล้วครูต้องเตรียมการสอน วางแผนกิจกรรม การเรียนการสอนและประเมินผลไปพร้อมๆ กันโดยเน้นผู้เรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทในการกระทำด้วย ตนเอง ได้ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ที่จะทำงานเป็นกลุ่มตามเป้าหมายการปฏิรูปการเรียนรู้ ในมาตราที่ 23 ได้กำหนด ไว้อย่างชัดเจนว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้น ความสำคัญ ทั้งความรู้ กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่ง ได้กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเรียนการสอน โดย ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมค่านิยมที่พึงงาม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ด้วยเหตุนี้แนวทางการจัดการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 จึงจำเป็นต้องจัดในลักษณะการบูรณาการเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ เจริญงอกงามทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และดำรงอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข การสอนในยุคใหม่ครูจะต้องสอนให้เด็ก ๆ เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ (Learning appreciation, กรมวิชาการ, 2559 : 87)

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยีก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย บุคคลจึงจำเป็นต้อง ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อให้รู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงและปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม ประเทศชาติและโลก ศิลปะจึงเป็นวิชาที่สำคัญเพราะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มี คุณลักษณะดังกล่าว กล่าวคือบุคคลต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งเน้นการดูแล การส่งเสริม การพัฒนาและการบริหาร จัดการเพื่อสุขภาพที่สมบูรณ์ อันเป็นรากฐานสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตที่สมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (กรมวิชาการ, 2559 : 10) แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาประเทศไว้ว่า ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต ตลอดทั้งการ ทบทวนผลการพัฒนาและสถานะของประเทศ ได้สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างการพัฒนาของประเทศที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และ อ่อนไหวต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัว หันมาทบทวนกระบวนการพัฒนาในทิศทางที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันมากขึ้นโดย ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึดคน เป็นศูนย์กลางการพัฒนาเพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปในทางสายกลางบนพื้นฐานดุลยภาพเชิงพลวัต

ของการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและใช้หลักความพอประมาณให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมืองโดยมีการเตรียมระบบภูมิคุ้มกันด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ความรู้ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบเป็นไปตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งการเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกในคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (สมาคมนักบริหารการศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี, 2549 : 30)

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2562 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยที่กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ถูกจัดให้เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ทักษะและเจตคติ ที่ดีซึ่งผู้เรียนต้องมีโอกาสฝึกทักษะการปฏิบัติตนเพื่อผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562 : 5)

การจัดกระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพความมีคุณค่าซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้าน ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพได้ การจัดการศึกษายึดหลักที่ว่าผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง พัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ เน้นความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมให้สถานศึกษาจัดสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2562 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดให้การเรียนรู้สาระศิลปะ เป็นสาระที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้เรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2562 เพราะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มี ชีวิตที่สมดุลทั้งร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ อีกทั้งกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความหมายและความสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนโดยตรง เพราะครอบคลุมเรื่องสุขภาพกาย สุขใจ ที่เป็นพื้นฐานจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนแต่ละคน โดยมุ่งเน้นพัฒนาพฤติกรรม

เรียนรู้ของผู้เรียนทั้งด้านสาระความรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ที่จำเป็นที่ผู้เรียนต้องรู้ด้านการเสริมสร้างเจตคติและค่านิยมที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะนิสัย ที่พึงประสงค์และด้านทักษะกระบวนการปฏิบัติในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพกาย ใจ ที่ยั่งยืน (บัญชา วิชาชัย, 2562 : 1 - 2)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะเน้นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2562 โดยที่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ อย่างหลากหลายและการจัดการเรียนรู้โดยเอกสารประกอบการเรียน ก็เป็นอีกรูปแบบการเรียนรู้หนึ่งที่มีคุณภาพ ในการจัดการเรียนการสอนไม่ว่าจะจัดด้วยรูปแบบใดก็ตาม ครูผู้สอนจะต้องบูรณาการระหว่างความรู้ กระบวนการเรียนรู้ และการกระทำ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดทั้งการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้ผู้สอน และผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน และสอดคล้องกับคำกล่าวของ กิ่งฟ้า สินธุวงษ์, (2562 : 13 - 48) ที่ว่าการจัดการเรียนรู้โดยเอกสารประกอบการเรียน เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้อีกแนวทางหนึ่ง ในหลายแนวทางที่ได้ถูกกำหนดให้นำมาใช้ในการจัดการศึกษาแทนแนวทางการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิม ในหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา โดยเอกสารประกอบการเรียน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวคิดทฤษฎีสรค์สร้างความรู้ (Constructivism) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และผู้เรียนกับครูผู้สอนเป็นรูปแบบที่เน้นทั้งการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้ในภาคทฤษฎีอย่างเหมาะสม รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยเอกสารประกอบการเรียน ดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียน สร้างองค์ความรู้โดยการค้นพบด้วยตนเอง มีครูเป็นผู้ชี้แนะและเสริมแรงให้เหมาะสม รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยเอกสารประกอบการเรียน เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ในการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงอย่างมีลำดับขั้นตอนที่ระบุในเอกสารประกอบการเรียน มีการเสริมแรงอย่างต่อเนื่องซึ่งจะทำให้เด็กนักเรียนมีพลังที่จะเรียนรู้อย่างแท้จริง ทำให้การเรียนรู้มีลักษณะเป็นองค์รวม มีความหมายอันจะนำไปสู่การเพิ่มพูนความสามารถในการจำ และการแก้ปัญหา ผู้เรียนสามารถดึงข้อมูลจากสมองออกมาใช้ได้ดี ทำให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ จากห้องเรียนไปสู่การปฏิบัติ ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ซึ่งเป็นอีกรูปแบบการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพที่สอดคล้องกับคำกล่าวของ สอนอง ชินฉะคร, (2560 : 13 อ้างใน พยัพ พรหมมี, 2560 : 4)

จากเหตุผล และความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความสนใจพัฒนาการเรียนรู้ เรื่อง ทัศนศิลป์สร้างสรรค์ โดยเอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี เพื่อทราบประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมทั้งความพึงพอใจของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ทัศนศิลป์สร้างสรรค์โดยเอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานีให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ทัศนศิลป์สร้างสรรค์ โดยเอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน เรื่อง ทักษะศิลปะสร้างสรรค์ โดยเอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ทักษะศิลปะสร้างสรรค์ โดยเอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 3 ห้องเรียนรวมจำนวนนักเรียนทั้งหมด 120 คน ซึ่งจัดกลุ่มนักเรียนแบบคละระดับความสามารถ ได้แก่ กลุ่มเก่ง ปานกลาง และอ่อน โดยนโยบายของโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนนารีนุกูล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัยจำนวน 4 ชนิด ดังนี้

1. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง *ทักษะศิลปะสร้างสรรค์* กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจำนวน 5 เล่ม ประกอบด้วย
 - ความเข้าใจในศิลปะ
 - จิตรกรรมสร้างสรรค์
 - วาดภาพหุ่นนิ่ง
 - เทคนิคการวาดภาพ
 - จิตรกรรมไทย
2. แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน รวมเวลาเรียน 16 ชั่วโมง จัดทำควบคู่กับเอกสารประกอบการเรียน เพื่อใช้ดำเนินการสอนในกลุ่มตัวอย่าง
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดเดียวกันใช้ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน (Pretest และ Posttest) ประกอบด้วยข้อสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ใช้วัดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาทักษะศิลปะสร้างสรรค์
4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) มีระดับการวัด 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับน้อยที่สุดถึงมากที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. เอกสารประกอบการเรียน

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2562 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียน

นารีนุกูล เพื่อวิเคราะห์จุดมุ่งหมาย สาระการเรียนรู้ และตัวชี้วัด เพื่อกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1.2 รวบรวมเอกสาร ตำรา และสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาทัศนศิลป์สร้างสรรค์ แล้วเรียบเรียงเป็นเอกสารประกอบการเรียน จำนวน 5 เล่ม โดยจัดเรียงเนื้อหาจากง่ายไปยาก และเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบฝึกหัด

1.3 นำเอกสารประกอบการเรียนที่พัฒนาแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาและกิจกรรม ผลการประเมินมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) อยู่ในช่วง 0.60 – 1.00

1.4 ปรับปรุงเอกสารตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มเล็ก (1:1) ที่มีระดับผลการเรียนแตกต่างกัน เพื่อปรับปรุงความชัดเจนของเนื้อหา ภาษา และกิจกรรมให้เหมาะสม

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สร้างขึ้นจากจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาในเอกสารประกอบการเรียน โดยกำหนดเป็นข้อสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60 – 1.00

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

ออกแบบในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยพัฒนาจากกรอบแนวคิดด้านความพึงพอใจ

และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขออนุญาตเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงเรียนนารีนุกูล

2. การชี้แจงและเตรียมความพร้อม

ก่อนเริ่มทดลอง ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย และแนวทางการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียนให้แก่ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างรับทราบ

3. การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)

ผู้วิจัยจัดให้มีการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียน เพื่อวัดพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องทัศนศิลป์สร้างสรรค์

4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน

ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนในช่วงวันที่ 14 มิถุนายน ถึง 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลา 16 ชั่วโมง กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 จำนวน 40 คน

5. การทดสอบหลังเรียน (Post-test)

ภายหลังสิ้นสุดการเรียน ผู้วิจัยได้จัดให้มีการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบชุดเดียวกับ Pre-test เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบ

6. การเก็บข้อมูลความพึงพอใจ

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจเพื่อประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยโดยใช้สถิติและวิธีการวิเคราะห์ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียน

ใช้เกณฑ์ 80/80 โดยพิจารณาจากคะแนนระหว่างเรียน (E1) และคะแนนหลังเรียน (E2) ซึ่งคิดเป็นร้อยละของคะแนนรวมที่ผู้เรียนทำได้เทียบกับคะแนนเต็มในแต่ละช่วงการเรียนรู้

2. การวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I.)

คำนวณจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียน เพื่อแสดงค่าความก้าวหน้าในการเรียนรู้ โดยเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน

3. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียน

ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test for dependent samples) เพื่อหาความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

4. การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean), ค่าร้อยละ (Percentage), และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อแสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียน

ผลการวิจัย

1. ผลการค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

เรื่อง	คะแนน ระหว่าง เรียน (E1)	คะแนนหลัง เรียน (E2)	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
ความเข้าใจในศิลปะ	90.50	81.00	4.53	81.00
จิตรกรสร้างสรรค์	90.50	81.25	4.53	81.30
วาดภาพหุ่นนิ่ง	91.50	78.75	4.58	79.00
เทคนิคการวาดภาพ	92.50	80.00	4.63	80.30
จิตรกรรมไทย	92.00	80.25	4.60	80.25

2. ค่าดัชนีประสิทธิผลของเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ทศศิลป์สร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารีนุกูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี

จำนวน นักเรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนน		ดัชนี ประสิทธิผล
		ก่อนเรียน	หลังเรียน	E.I.
40	30	646	1,082	0.79

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละหน่วยของเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ทศศิลป์สร้างสรรค์

กลุ่ม ตัวอย่าง	N	คะแนน เต็ม	ΣX	คะแนน เฉลี่ย	S.D.	ΣD	ΣD^2	t
ก่อนเรียน	40	30	646	16.15	1.00	436	4,766	116.74**
หลังเรียน	40	30	1082	27.05	1.18			

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ทศนศิลป์สร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน	ระดับความพึงพอใจ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1.เอกสารประกอบการเรียน ช่วยแก้ปัญหาในการเรียน	4.80	0.516	มากที่สุด	1
2.นักเรียนมีความต้องการเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียน	4.68	0.656	มากที่สุด	2
3.นักเรียนสามารถอ่าน และทำความเข้าใจในเนื้อหาได้ด้วยตนเอง	4.65	0.580	มากที่สุด	3
4.เอกสารประกอบการเรียน ช่วยให้นักเรียนชอบเรียนวิชาศิลปะ	4.63	0.586	มากที่สุด	4
5.การเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการทำให้นักเรียนได้รับความรู้และมีความเข้าใจในเนื้อหาได้	4.60	0.545	มากที่สุด	5
6.เอกสารประกอบการเรียน ช่วยสร้างความสนใจในการเรียนรู้	4.30	0.516	มาก	6
7.รูปแบบ ขนาด และสีของตัวอักษรในเอกสารประกอบการเรียน มีความเหมาะสม	4.23	0.577	มาก	7
8.ภาษาที่ใช้ในเอกสารประกอบการเรียน ทำให้นักเรียนเข้าใจง่าย	4.05	0.450	มาก	8
9.นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาเอกสารประกอบการเรียน	4.03	0.480	มาก	9
10.แบบฝึกหัดในเอกสารประกอบการเรียน มีความเหมาะสม	3.98	0.423	มาก	10
โดยภาพรวม	4.39	0.158	มาก	

อภิปรายผลการวิจัย

1. เอกสารประกอบการเรียนเรื่อง *ทศนศิลป์สร้างสรรค์* ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเอกสารดังกล่าวสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องจากเอกสารประกอบการเรียนได้รับการออกแบบและพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยมีการวิเคราะห์ผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง และเลือกใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและบริบทของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 รวมทั้งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องก่อนนำไปใช้จริงในชั้นเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2562) ที่กล่าวว่าเอกสารประกอบการเรียนมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรลดา ศรีวรา

สกุล (2563) และสมเพชร กาวิชัย (2565) ที่พบว่าเอกสารประกอบการเรียนกลุ่มสาระศิลปะมีประสิทธิภาพสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังใช้เอกสารประกอบการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องจากเอกสารประกอบการเรียนมีเนื้อหาที่ครอบคลุม เข้าใจง่าย และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มีการวางแผนกิจกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน อีกทั้งสื่อการเรียนรู้มีความหลากหลาย ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ เรียนรู้ได้อย่างลุ่มลึกและมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นว่าเอกสารที่พัฒนาขึ้นสามารถยกระดับความรู้และทักษะของนักเรียนได้ ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยของ ณรงค์ฤทธิ์ บุญมี (2560) ที่ระบุว่าเอกสารประกอบการเรียนที่ดีจะช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีนวล เครือจันทร์ (2562), รติยา จินดากุล (2565) และวรรณภา นาทันริบ (2563) ที่พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อใช้เอกสารประกอบการเรียน

3. ในด้านความพึงพอใจของนักเรียน พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความเหมาะสมของเนื้อหา การนำเสนอที่ชัดเจน และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่าเอกสารมีความเข้าใจง่าย และช่วยให้เรียนรู้ได้สนุกยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องจากเอกสารประกอบการเรียนใช้ภาษาที่ชัดเจน มีภาพประกอบที่น่าสนใจ และสื่อสารตรงกับประสบการณ์ของนักเรียน รวมถึงมีแบบฝึกหัดที่หลากหลายและท้าทายความคิด ซึ่งช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจิราภรณ์ สมบูรณ์ (2559) ที่ชี้ว่าเอกสารประกอบการเรียนที่ใช้ภาษากระชับ ชัดเจน และมีภาพประกอบจะช่วยเพิ่มความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรติยา จินดากุล (2565) และวรรณภา นาทันริบ (2549) ที่พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 โรงเรียนหรือครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ควรนำเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง *ทัศนศิลป์สร้างสรรค์* ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเอกสารดังกล่าวมีประสิทธิภาพ และสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

1.2 เอกสารประกอบการเรียนฉบับนี้สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาเอกสารอื่น ๆ ในรายวิชาเดียวกันหรือรายวิชาใกล้เคียง โดยปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

1.3 ครูควรใช้เอกสารประกอบการเรียนนี้ร่วมกับกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น การวาดภาพจากประสบการณ์จริง การใช้สื่อดิจิทัลควบคู่ และการอภิปรายผลงาน เพื่อเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์และการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 .ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น นักเรียนในโรงเรียนต่างพื้นที่หรือในระดับชั้นอื่น เพื่อศึกษาผลของเอกสารประกอบการเรียนในบริบทที่แตกต่างกัน

2.2 .ควรศึกษาผลระยะยาวของการใช้เอกสารประกอบการเรียนว่ามีผลต่อการเรียนรู้หรือเจตคติด้านศิลปะของ นักเรียนในระยะต่อเนื่องหรือไม่

2.3 ควรพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนในรูปแบบดิจิทัลหรือมัลติมีเดีย เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพกับรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ และตอบสนองต่อความสนใจของผู้เรียนในยุคเทคโนโลยี

2.4 ควรศึกษาการนำเอกสารประกอบการเรียนไปใช้ในรายวิชาอื่น เช่น วิชาดนตรีหรือนาฏศิลป์ เพื่อขยายผลการใช้เครื่องมือในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ สมบูรณ์. (2559). ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อเอกสารประกอบการเรียนรู้วิชาศิลปะ. *วารสารวิชาการครู ศาสตร์*, 17(3), 85–96.
- ธงชัย นิยมสุข. (2560). *การพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนเรื่องความเข้าใจศิลปะ สาระทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ทีศนา แคมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 11)*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ฤทธิ์ บุญมี. (2560). *การพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. สุวีริยาสาส์น.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2562). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ. (2562). *การพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.